1789г.
№ 908

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՑԱՄԵԱՅ ՀԱՇՈՒՈՑ
ԵՒ
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԵԱՆՑ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1891—1897 ՈՒՍՈՒՄ. ՏԱՐԻՆԵՐԻ

1890

1898

ԴԱՎՐԷԺ

Տպարան Դաւրիժու Հայոց Արամեան Դպրոցի

12687

Գ. Հ. Տ. Ա. Մ.

12687

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՑԱՄԵԱՅ ՀԱՇՈՒՈՑ
ԵՒ
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԵԱՆՑ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳ.
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1891—1897 ՈՒՍՈՒՄ. ՏԱՐԻՆԵՐԻ

1898

ԴԱՎՐԷԺ

Տպարան Դավրիժու Հայոց Արամեան Դպրոցի

Գ. Հ. Տ. Ա. Մ.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Վեցամեայ Հաշուոյ և Գործառնութեանց

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ.

1891—1897 Ուսում. Տարիների

Բովանդակ Պարսկահայերի ընդհանրապէս և Թաւրիզի Հայերի մասնաւորապէս մտաւոր զարգացման աստիճանը միշտ ցածր վիճակի վրայ է կանգնած եղել, բաղդատելով ուրիշ կենդրոններում ապրող հայ ժողովրդի կրթական չափին հետ. միենոյն ժամանակ համարելով այս կացութիւնը միմիակ արդիւնք այն պայմանների և հանգամանքների, որոնցում վիճակված է եղել ապրել։ Մի կողմից Թաւրիզի չքաւոր դասի երկսեռ մանկանց մտաւոր ու բարոյական գործին օժանդակելու անհրաժեշտ կարիքը, և Տիկիններից ոմանց բուռն եռանդը, ծանօթ լինելով նաև ազգային գանձի անձկութեանը. միւս կողմից Կովկասում և Կ. Պօլսում յառաճուն և գործունեայ նպաստամատոյց Ընկերութիւնների բարերար ազդեցութիւնը, որոնք անշուշտ նոր զգլխ ու ազդուութիւն էին սփռում ամենուրեք, վաղուց միտք էին յղացել Թաւրիզի Տիկնանց մի յայտնի շրջանում կազմակերպելու մի Ընկերութիւն համեստ ծրագրով, նպաստ աղքատ դասակարգին, որը լինէր սակայն տևական և օգտակար։ Ուստի այս միտքն իրագործելու համար հիմնուել է Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութիւնը մի քանի Տիկինների նախաձեռնութեամբ և մասնաւոր աշխատանքով 1890-ին, և կանոնաւոր կազմութիւն է ստացել 1891-ին։

Ընկերութեանս ծրագիրը, որը սկզբան կազմված էր շատ

սահմանափակ, հաստատել է հանգուցեալ Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոս Մխիթարեան 1891 Օգոստոս 1-ին. և նոյն թուականից ևս ընկերութիւնս սկսել է իր գործունէութեան ասպարէզը: Ունենալով փոքր ծրագիր և քիչ դրամագլուխ, գործումքը բնականաբար իր եկամուտի և ծրագրի համեմատ:

Ընկերութեանս եկամուտներն էին՝ անդամավճարները, գանձելով իւրաքանչիւր անդամուհուց տարեկան երկու թուման,

ՀԱՇՈՒԵ

1891 – 92

ՊԱՐՏՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
Աշակերտուհիների համար հագուստ և գոգնոց	111	30		
Դասական առարկաներ	87	95		
Ձեռագործի նիւթեր գնուած	579	82 1/2	779	7 1/2
Զուտ դրամագլուխ առ 1 Օգոստոս 1891			1232	42 1/2
			2011	50

կողմնակի նուիրատուութիւնները և թատրոնից ու երեկոյթից գոյացած հասոյթները: 1891 թուին ընկերութիւնս ունէր 32 անդամուհի, որոնցից 17 ը Բերդաթաղից էին և 15 ը Լիլաւայից:

1891 | 92 Ուսում. Տարեշրջանում Ընկերութիւնս, իբրև նախախայրիք իր ձեռնարկութեան, ունէր Լիլաւայի Օրիորդաց Ուսումնարանում 12 ձրիավարժ աշակերտուհիք, որոնց համար ծախս է եղել համաձայն նոյն տարուայ հաշուեկշռի:

ԿՇԻՌ

Ուսում. Տարուայ

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
32 Հոգուց անդամավճար	640			
Նուէրներ	235			
» Ղազար Յակոբեանցի միջոցաւ Ռուս. գանձված	423	35		
Գրական երեկոյթից գոյացած	67	60		
Ձեռագործութեան վիճակախաղից	630	20		
Սև փողի շահ	15	35	2011	50

1892 | 93 Ուսում. Տարեշրջանում Ընկերութիւնը ունէր 28 անդամուհի: Ընկերութիւնը կարիք զգալով Կոչ ու Ջէյ Էրզեաոանցի չքաւոր աշակերտուհեաց համար, վճռեց իւրաքանչիւր տարի 10 ձրիավարժներ ընդունել, տալով նրանց ձեւի պարագայքը և հանդերձները: 1892 Թուին ուսումնարանում ունէր 30 ձրիավարժ աշակերտուհիք, հոգալով նրանց պէտքերը համաձայն հետեւեալ հաշուեկշռի:

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ
1892—93
Ուսում. Տարուայ

ՊԱՐՏՔ

	ղուան	կպ.	ղուան	կպ.
30 Աշակերտուհեաց հագուստի ծախս	302	25		
Ձեռագործութեան նիւթեր գնված	770	$12\frac{1}{2}$		
Արհեստանոցի ծախք	62	5	1134	$42\frac{1}{2}$
Զուտ դրամագլուխ			2809	$22\frac{1}{2}$
			3943	65

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ղուան	կպ.	ղուան	կպ.
91 | 92 Ուսում. Տարուայ դրամագլուխ			1232	$42\frac{1}{2}$
28 Անդամուհիներից անդամավճար	560			
Նուէրներ	275			
Արհեստանոցի մուտք	300			
Ձեռագործութեան վաճառքից	1576	$22\frac{1}{2}$	2711	$22\frac{1}{2}$
			3943	65

1893 | 94 Ուսում. Տարեշրջանում ընկերութիւնը ունէր 30 Անդամուհի։

32 Ձրիավարժ աշակերտուհի ուսուցանում, 6 ձրիավարժներ ևս Կար ու Ձևի Արհեստանոցում։

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

1893—94 Ուսում. Տարուայ

ՊԱՐՏՔ

	ռուբլ	կպ.	ռուբլ	կպ.
32 Աշակերտուհեաց հագուստներ	345	95		
Ձեռագործութեան նիւթեր	1072	90		
Արհեստանոցի ծախք և տան վարձ	1111	7 $\frac{1}{2}$		
Տօնածառի պատրաստութեան ծախք	295	95		
Թատրոնի ծախք	706	35		
Կորուստ թատրոնական տոմսակներից	50		3582	22 $\frac{1}{2}$
Սովելոց նպաստ			647	30
Զուտ դրամագլուխ			4528	75
			8758	27 $\frac{1}{2}$

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ռուբլ	կպ.	ռուբլ	կպ.
92 | 93 Ուսում. Տարուայ դրամագլուխ			2809	22 $\frac{1}{2}$
Անդամավճար 30 հոգուց և նուէր	625			
Նուէր Բագուից Տիկ. Ի. Յակոբեանցի ձեռամբ	445			
Արհեստանոցի մուտք	502	7 $\frac{1}{2}$		
Տօնածառից „	644	75		
Թատրոնից „	1352	22 $\frac{1}{2}$		
Ձեռագործութեան վիճակախաղից	2380		5949	5
			8758	27 $\frac{1}{2}$

Տաճկահայաստանի աղէտալի կոտորածներից յետոյ Ընկերութիւնս իւր ծրագրի շրջանակից դուրս գործելը իրաւունք համարելով, նրանց օգնելու միտքը յղացաւ: Ուստի Վարչութեան անդամուհիք ինքնայօժար տնէտուն պտտելով, յօգուտ սովելոց հանգանակեցին 375 թուման, աւելացնելով նաև հանգանակուած գումարին ընկերութեանս գանձարանից 647 ղրա, նու-ղարկվեց Ս. Էջմիածին Վեհափառ Հայրապետին 770 րուբլի, որ Նորին Վեհափառութիւնը ուղարկէ, ուր որ կարիք զգացուի:

ՀԱՇՈՒԵ

1894—95

ՊԱՐՏՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
Ձեռագործութեան համար գնուած նիւթեր	1143	47 1/2		
Արհեստանոցի ծախք	862	65	2006	12 1/2
Զուտ դրամագլուխ			9551	7 1/2
			11557	20

Ընկերութիւնս արժանացաւ Վեհափառ Հայրապետի Սրբատառ Կոնդակն ստանալու ընդ համարաւ 2118: 1894 թուին Ընկերութիւնը ցանկանալով առաւել լայն ծաւալ տալ իւր գործունէութեան, կազմեց նոր ծրագիր աւելի ընդարձակ բովանդակութեամբ: Ծրագիրը 1895 թուին վերահաստատեց Գերապատիւ Սուքիաս Արքեպիսկոպոս Պարզեանց: 1894 | 95 Ուսում. Տարեշրջանում Ընկերութիւնս ունէր դպրոցում 33 ձրիավարժ աշակերտուհի և 66 անդամուհիք:

ԿՇԻՌ

Ուսում. Տարուայ

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
93 | 94 Տարուայ դրամագլուխ			4528	75
Անդամավճար 66 հոգուց	1320			
Արհեստանոցի մուտք	737			
Տօնածառից "	457	80		
Թատրոնից "	1004	80		
Ձեռագործութեան վիճակախաղից	2172			
Ղազար Յակոբեանցից նուէր	500			
Տոկոսիքներ	836	85	7028	45
			11557	20

1895 Թուին Արհեստանոցում բացուեց և Գորգագործութեան ճիւղը: 95 | 96 ուսում. տարեշրջանում Ընկերութիւնն ունէր 33 ձրիավարժ աշակերտուհի. 8 մշտնջենաւոր անդամուհիք և 46 հօգի տարեկան անդամուհիներ: Այս տարուայ ընթացքում՝ ուշադրութեան առնելով Տաճկահայ եղբարց կարօտ վիճակը, Ընկերութիւնս իւր անդամուհիների անխոնջ աշխատանքով, յօգուտ յիշեալ տաճկահայոց հանգանակեց 4767 ղրան, և վերածելով տաճկական ոսկու, 105 օսմանեան ոսկի ուղարկեց Ամենապատիւ Իզմիրլեան Պատրիարքին, որից ստացուած է օրհնութեան Կոնդակ ընդ համարաւ 60:

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

1895 — 96 Ուսում. Տարուայ

ՊԱՐՏՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
Արհեստանոցի վարժուհու ռոճիկ և ճանապ. ծախք	2233	50		
„ ծառայի վարձ	365			
Ձրի աշակերտուհեաց զգեստ, դաս. պար., Թոշակ	656	75		
Գորգագործութեան ծախք և վարպետին	633	85		
Տեղայի չքաւորներին դրամական նպաստ	210			
Զանազան ծախսեր	490	90		
Արհեստանոցի և ձեռագործութեան նիւթեր	3065	45	7655	45
Զուտ դրամագլուխ			15607	5
			23262	50

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
94 | 95 Տարուայ դրամագլուխ			9551	7 1/2
Նուէր Պրն. Թովմաս Թումանեանցից	2000			
8 մշտնջենաւոր անդամուհիներից	2000			
46 Տարեկան Անդամուհիներից	920			
Տօնածառից մուտք	796	15		
Արհեստանոցից „	1008	70		
Վիճակախաղից „	3781			
Նուէր զանազաններից 7 րուբլի	36	60		
Եւս Նուէր Տիկ. Մարգարիտ Թումանեանցից	2529	75		
Սարֆ և Թղթադրամի տարբերութիւն	84	20		
Տոկոսիքներ	555		13711	42 1/2
			23262	50

1896 Սեպտեմբեր 25-ին Ընկերութիւնս՝ գնահատելով փոքրիկ մանուկների դաստիարակութեան գործը խաղայ տեղ, բաց արաւ Մանկապարտէզ Լիլաւայում, ուր ընդունեց Թոշակաւորների հետ 12 ձրիավարժ մանուկներ, հոգալով նաև նոցա զգեստներն ու ճաշը: Այս տարին Լիլաւայի ուսումնարանում պահում էր 33 ձրիավարժներ, իսկ Կուր ու ջէք արհեստանոցում 10 ձրիավարժ աղջիկներ: Տարեկան անդամուհեաց թիւն էր 34: Ընկերութիւնը ունէր 17 մշտնջենական անդամուհիք և 3 պատուաւոր Անդամներ, որք են՝ օրիորդ Սաթենիկ Մատինեան, պարոններ Համբարձում Թումանեանց և Բաղդասար Մելիք-Սարգսեանց: Ընկերութեան Վարչութիւնս համաձայն իւր 1896 Հոկտեմբեր

ՀԱՇՈՒԵ

1896 — 97

ՊԱՐՏՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
Արհեստանոցի ծախք և ռոճիկ	5730	30		
Մանկապարտիզի ծախք և Վարժուհու ռոճիկ	3738	35		
Գորգագործութեան ծախս և ռոճիկ	551	55		
Գաղթականների և տեղացիների նպաստ	3002	90		
Զանազան ծախսեր	1016	70		
Կահկարասիք գնուած	1335	50	15375	30
Զուտ դրամագլուխ			41580	45
			56955	75

24 և 15. րդ նստի որոշման, Վասպուրականի կոտորածներից փախած վասպուրականցի գաղթականներին օժանդակելու ձգտումով, արդէն 97 թիւ Յունվարին հանդանակել էր **4825** ղրան նպաստի գումարն այսպէս՝ **1748** ղր. ընկերութեան գանձից. **1420** ղր. Սալմաստի յանձնախմբից, իսկ մնացածը զանազան բարեսէր նուիրատուներից: Նպաստի բաշխումը որպէս զի արդար լինի, Վարչութեանս Անդամուհիներից երկուսը իրանց սեպհական ծախքերով՝ չնայած ձմեռուայ խստութեան, անձամբ գնացին Սալմաստ և նպաստները բաժանեցին այս եղանակաւ. սալմաստում գնուեց կտաւ, շիլայ, զանազան չիթեր և 37 խալվար ցորեան և առանձին հաւաքած 1800 կտոր զգեստներ:

ԿՇԻՌ

Ուսում. Տարուայ

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ղրան	կպ.	ղրան	կպ.
95 | 96 Տարուայ դրամագլուխ			15607	5
Նուէրներ հանգանակուած Պ. Բաղդասար-Մելիք				
Սարգսեանցի միջոցաւ Ռուսաստան և Պարսկաստան	31434	50		
Տոկոսիքներ	5165	95		
Տօնածառից արդիւնք	1243	85		
Թատրոնից „	1681	40		
Անդամավճար	690			
Վիճակախաղից մուտք	1116			
Փողի շահ	17		41348	70
			56955	75

1897 — 98

Որովհետև Ընկերութեանս հաշուեցոյցները կազմւում են ուսումնական տարեշրջանի վախճանին, հետևաբար չէր կարող այս տարուայ հաշուեցոյցը ներկայացնել որոշեալ պայմանաժամից առաջ շատ հասկանալի պատճառներով. բայց որովհետև վճռել էր իւր վեցամեայ տեղեկագիրը դնել ի ցոյց Հայ հասարակութեան, ուստի իւր կողմից յարմար գտաւ աւելացնել նաև 97 | 98 տարուայ մինչև այսօր կատարուած գործունէութիւնը, խոստանալով առաջի առնել հասարակութեան ամբողջ տարեկան հաշուեցոյցը և գործերի վիճակը իւր ժամանակին:

Ընկերութեան Վարչութիւնս տակաւին անցած տարուանից հաւաքել էր կանացի զարդեր յօգուտ գաղթականների, և այս տարուայ Փետրվարին՝ աւելացնելով իւր կողմից մօտ 150 ռուբլու մի գումար, 600 Թումանի արժէքով տպեց վիճակախաղի տոմսակներ, քաջայոյս լինելով յաջողութեանը:

Ընկերութիւնը իւր գործունէութեան և առհասարակ գործոց և կացութեան մասին պարտք և պատիւ համարեց զեկուցումն տալ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին, և փոխարէնը ստացաւ օրհնութեան Կոնդակ Նորին Վեհափառութիւնից, ընդ համարաւ 184, որը կարդացուեց յանկայս Ընդհանուր Ժողովոյ ատենին:

Մուժամբար, Գօթուռ և Վառ գիւղերում եղող գաղթականների համար ընկերութիւնս Առաջնորդական Փոխանորդ Սարաճեան Գեր. Յովսէփ Վարդապետին 145 ռուբլու յանձնեց ցորեան, ալիւր և այլ պիտոյքներ առնելու համար. բացի դրամից առանձին ևս ուղարկեց զգեստներ և այլն:

Ի նկատի ունենալով Ատրպատականում և Թաւրիզում անցեալ տարուանից Վասպուրականցի գաղթականների և ուրիշ

17687

կարօտների օրէցօր բազմանալը, Ընկերութիւնս 97 թիւ Յուլ. 20 ի նստում և Նոյեմբեր 3-ին կայացած Ընդհանուր Ժողովում յարմար էր գտել արծարծել միտք Աղքատախնամ մի ընկերութեան կազմութեան՝ իրան վերապահելով գործի նախաձեռնութիւնը: Գործը մասամբ սկսուած լինելով, ընկերութիւնս յոյս ունի, որ իրականութիւն կը գտնէ այդ ձեռնարկութիւնը ինպաստ խղճալի կարօտեալներին. ընկերութիւնս այդ աղքատախնամ ընկերութեան իբր դրամագլուխ յատկացուցած է իւր գանձից 300 Թումամ՝ այն հանգամանքում, երբ ընկերութիւնը սկսի իւր կանոնաւոր գործունէութիւնը:

Մուժամբար, Ալէմուլք և Մէօհրիւլ գիւղերում ապաստանած 120 ից աւելի ամէն հասակի և սեռի Թշուառ գաղթականներին օժանդակելու համար 250 Թումանի մի գումար յատկացնելով ընկերութիւնս, գնեց ամենաանհրաժեշտ և կենսական պիտոյքներ և իրանց տեղերում կատարեց բաշխումը. տրամադիր լինելով հետզհետէ նպաստել նրանց, եթէ ներէ Ընկ. գանձի վիճակը: Ընկերութիւնս Թաւրիզում բնակուող գաղթական և բնիկ կարօտ ընտանեաց ևս օգնել է և տակաւին օգնում է ըստ չափու և ըստ կարողութեան, իւր անդամուհիների միջոցաւ ստուգելով անհատապէս նրանց կացութիւնը, մանաւանդ երբ վերջիններիս համար վկայել է Թաւրիզի ազգային Առաջնորդարանը:

Ընկերութիւնս իւր գոյութեան օրից ի շարս զանազան բարեսէր ազգայինների, որոնք բաց են արել իրանց սիրտն ու քսակը մեր Ընկերութեան գործերի առաջ, յիշատակութեան արժանի են Թումանեան Եղբարք, որոնք բացի նրանից, որ նուիրել են մօտ 2500 րուբլի փող, այլև ոչ մի բարոյական աջակցութիւն չեն խնայել յօգուտ ընկերութեանս բարենպատակ գործոց, և արժանացել են միանգամայն Ընկերութեանս անկեղծ շնորհակալութեան:

Ընկերութիւնս պատիւ ունեցաւ ստանալու վերջին անգամ Վեհափառ Հայրապետի 500 րուբլի նպաստը ընկերութեան գանձարանին, չնայած ստացել է Նորին Վեհափառութիւնից 2 անգամ քաջալերական Կոնդակ:

Ընկերութիւնս այս տարուանից վճռել է տալ Դարագաղի Աղաղան գիւղի ուսումնարանին տարեկան 20 թուման քանի որ ուսումնարանը գոյութիւն կունենայ:

Վարչութիւնս պատիւ ունի հրապարակաւ յայտնել, որ պատրաստակամութիւն է յայտնում ծանօթացնել Ընկերութեան գործոց և հաշիւների մանրամասնութեան հետ՝ եթէ լինին ցանկացողներ:

Ընկերութիւնս իւր գործունէութեան ընթացքում բատ խուռվանն ոչ մի աշխատանք և ազնութիւն չէ խնայել դանձը և գործը ծոխացնելու. բացի իւր հայթայթած աղբիւրներից որք են՝ անդամավճարները, երեկոյթի, թատրոնի, տօնածառի և վիճակախաղի հասոյթները, դիմել է նաև ժողովրդի օգնութեան և բարձրաստիճան անձինքներին, որոնցից ստացել է նուիրատուութիւններ. և այդ հասոյթներով պահել է Մանկապարտէզ, Կար ու Ձևի Արհեստանոց, Լիլաւայի ուսումնարանում չքաւոր սաներ. ժողովրդական սարսափների ժամանակ օգնել է տաճկահայ սովելոց, գաղթականներին և այլ չքաւոր ընտանիքներին և անձանց: Ընկերութեանս գոյութիւնը ծանօթ է նաև Արեգակնափայլ Շահի կառավարութեան: Ընկերութիւնս պատիւ է ունեցել յարաբերութեան մէջ մտնելու նախորդ և ներկայ Սադրազամների հետ. ձեռագործներ է նուիրել և փոխարէնը ստացել դրամական պարգև և գովասանական պաշտօնագիր: Ընկերութիւնս դեռ մեծամեծ յոյսեր է տածում օրբանոց յառաջադիմական քայլեր անելու դաւանելով Հայ ժողովրդի թանկագին համակրութիւնը և մարդասէր ազգայինների ձեռնտուութիւնը: Եւ որովհետև նուիրատուութիւնները գլխաւոր աղբիւր ենք համարում մարդասիրական գործոց համար. ուստի խիդէպ յայտարարում ենք, որ պատրաստ ենք ընդունել յանուն մեր Ընկերութեան ուղարկուած նուիրատուութիւններն հետևեալ հասցէով:

„ Առ Վարչութիւնն Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան —

„ Société de bienfaisance des dames Arméniennes de Tauris, —
TAURIS — Perse

Անդամուհիք Վարչութեան Թաւրիզի Հայ. Բարեգ. Ընկ.

Նախագահ Իսկուհի Յակովբեան
Գանձապահ Արծուիկ Նազարբէկեան

Խորհրդական՝
Սրբուհի Ամատունեան
Մարիամ Մելիք-Սարգսեան
Աղիզ Տէր-Յակովբեան
Սաթենիկ Եղիազարեան
Իսկուհի Մելիք-Խաչատրեան

15 Մարտ 1898
Թաւրիզ

ՄՄ Հայագիտական գրադարան
MAL011221